

קולנוע

עשויות לתרום לשבט או לחסד את גורל הקופה של הסרט. יש בכוחן לגרום להצלחה יצירות אמנות בלתי פופולריות ולפעמים גם להביא לכשלונן של יצירות קולנועיות.

אולם קשה לדעת באיזו מידה משפיעה הביקורת על אנשי הקולנוע עצמם, יצרנים, במאים ושחקנים. ירחון הקולנוע הבריטי פילם אנד פילמינג הציג בפני שורה ארוכה של אנשי קולנוע את השאלה: האם אתם מושפעים ביצירתך באיזו דרך שהיא על-ידי קריאת ביקורת? הנה מספר תשובות:

● **אלק גינב, שחקן:** „בשעה ש- המבקרים כותבים אודותיה המלאכה כבר נשלמה. אני יכול רק להסמיק מהנאה ל- מקרא שבחיהם או לחשוב שהם טועים פחות או יותר מכל הביקורת. אינני מקדיש להם מחשבה בשעה שאני עובד, משום שאני מוצא שאני יכול לעבוד רק להנאתי.“

● **אידיה קאזאן, במאי:** „הביקורת מועילה לא השפיעו עלי. אינני מאמין שיש בכוחן לעשות זאת.“

● **דוד ניבן, שחקן:** „מבקר אחד או שניים שאני מכבד ביותר יכולים בוודאי להשפיע על עבודתי.“

● **אישו פרמינג'ר, במאי:** „לדעתי כותבים המבקרים רק למען קוראיהם ולמען העיתונים שמעסיקים אותם. לכן הם

סרטים

הגזענות כדחף

היא היתה בת 13 (תכלת, תל-אביב, מקסיקו—ארצות-הברית) הוא סרטו של גאון הקולנוע הספרדי הגולה לואי בונואל, ש- סרטו הטובים אינם מגיעים משום מה ארצה. סרט זה אינו נמנה על יצירות המופת של בונואל, אולם למרות זאת הוא נושא עליו את חותמו האישי המתבלט ב- כל סציה ובכל צילום.

זהו מעין תרגיל בבחינת מהותה של השנאה הגזענית. בו מנסה בונואל להוכיח כי הגזענות אינה רק תוצאה של דעות קדומות או פרי חינוך, שלא לדבר שאינה מסקנת הגיונו של האדם. זוהי תופעה ה- מתפרצת ממעמקי הנפש, תוצאה של דחפים ביולוגיים שאין להם ריסון.

ההפוך את המזרון. אל אי בודד בקרבת החוף הדרומי של ארצות-הברית מגיע כושי נמלט (ברני המילטון) בסירה קטנה. הכושי, נגן בתזמורת ג'ז, נאלץ ל- המלט מליניץ אחרי שנחשד באונס לבנה. על האי, המשמש כשמורת ציד, רק שתי פשוטות: שומר השמורה (זכרי סקוט) ויחפנית בת 13 (קיי מיסמאן) נכדתו של הפועל הזקן שנפטר באותו יום. שני טיפוסים אלה ועוד כומר צעיר ונהג

החל מישחק פינג-פונג, כשנציגי הוועד משמשים כדור על שולחן הדינונים. הוועד הפועל הפכה אותם לשירים הכלכליים. אלה שמעו את בקשתם, החליטו להקים ועדה עליונה, מורכבת מנציגי משרדי האוצר והפיתוח, חברת החשמל וההסתדרות. ריכזו את דינוניה: מנהל משרד הפיתוח, מנחה בארז המפ"מ, ששרד מימי כהונתו של מרדכי בוגאב. נציגי הוועד הטעימו, שעם כל הבנתם לקשיי החברה להפריש סכומים גדולים, הרי קיימות תביעות מוסיימות אשר בלעדיתן לא יתכן גיהול עבודה סדירה. הוועדה קיבלה שתיים מתוך שלוש התביעות: קביעת דרגות חדשות, ותיקון דרגות המקופחים. את התביעה השלישית דחתה, בהודיעה כי אינה מוכנה אף לדון בה, מאחר וההסתדרות אינה תומכת בה. נימוק ההסתדרות: עניין זה הוסדר בהסכם שנחתם על-ידי הוועד הקודם. הוועדה המליצה על תשלום סכום כולל של שני מיליון ל"י: מיליון וחצי לתיקון הדרגות לכל עובדי החברה לשנים 1961-62, וחצי-מיליון לתיקון הקיפוחים במחוז הדרום. בשלב זה היה הוועד מוכן להשלים עם פסק זה — אלא שההסתדרות היא שדחתה אותו. הבוסים המפא"ים בועד הפועל לא השלימו עם כך, שהודות למאבקו של הוועד מחוז הדרום ייקבע במפורש סכום של חצי-מיליון ל"י למקופחי מחוז זה. הדבר היה מוסף ליוקרת הוועד, מוכיח לפועלים בכל המפעלים, כי ועד שאינו נתון לשליטת מפא"י מסוגל להשיג הטבות לעובדיו, בעוד שוועד מפא"י טהור, השולט במחוז הצפון, לא השיג דבר.

„אם יש קיפוחים“, פסק הוועד הפועל, „יש בכל הארץ. לא רק בדרום.“ לאמיתו של דבר, היה המצב שונה במקצת: כי בצפון לא היתה שכבה כה רחבה של מקופחים. שם מנהלים כל ענייני העובדים כעסק סגור, בו שותפים כולם, תחת כנפיו של יעקב חושי. היתרה ועד הדרום: „אם יתקבלו מסקנות הוועדה העליונה בכללותן, נקבל אותן גם אנחנו. אחרת — נעלה מחדש את דרישתנו השלישית, לתשלום רטרואקטיבי.“

★ ★ ★

פגישה בבית-קפה

שקום רטרואקטיבי 2500 עובדי הדרגות הנמוכות במחוז הדרום היה מסתכם בסכום ענק: שבעה וחצי מיליון ל"י בקירוב. בימים בהם הודיעה חברת החשמל כי הפיחות — ועליית מחיר הדלק — יגרום להפסדים של 25 מיליון ל"י, הבין הוועד כי דרישה לתשלום שבעה וחצי מיליון ל"י, רק תעורר את חמת הציבור. על כן הוריד את תביעתו לתשלום רטרואקטיבי עבור שנה אחת, במקום שלוש. כלומר: שניים וחצי מיליון ל"י.

כעבור זמן הפחית אף מדישה זו. במקום תשלום שנה מלאה — כולל משכורת חודש 13, הפרשים על תשלום שעות-נוספות והטבות אחרות — דרש תשלום משכורת 12 חודשים, ללא תוספות. הסכום: 1.4 מיליון ל"י.

שוב קפא העניין. הוועד, שהיה מוכן לפשרות, ידע כי יש גבול אשר ממנו לא יוכל לסגת. כי תביעות אלה היו עצם הצדקת קיומו. על כך, כאשר הגיע לנקודת-קיפאון, החליט לנקוט פעולה: הוא הורה על שביית שעות-נוספות. ביום השביית צילצל בלשפרן במשרד הוועד. על הקו היה אוריאל אופק, האחראי לעובדי דלק וחשמל במחלקה לאיגוד מקצועי של הוועד הפועל. הוא רצה להיגש עם נציגי הוועד בבית-קפה תל-אביבי. הציע אופק בפגישה: הסכום הכללי יועלה ל-2.3 מיליון ל"י. 1.3 מיליון ל"י לתיקוני דירוג, ומיליון ל"י „לפיוצי“ העובדים עם כל יתר תביעותיהם. העיקר — שלא תוכרז המלה „רטרואקטיבי“. נציגי הוועד ראו בהצעה זו כסיס רציני לחיסול התביעות. הם נפרדו מאופק בשעה 11 בבוקר, בהודיעים כי יכנסו מייד את מליאת הוועד, יתנו את תשדתם הסופית בשתיים אחר-הצהריים.

הוועד כונס, אך לפני שיכול היה לדון בהצעה, טילפן אופק עצמו וביקש להסביר את הצעתו לחעד. הוא הופיע, חזר על ההצעה, ותוך כדי בקשת סליחה — הכניס כמה תיקונים. פירושים המעשי: הצעת-הפשרה בוטלה. הקיפאון חזר ולקדמותו.

★ ★ ★

גיוס-פעת בחצות

מה קרה? מדוע נחסמה מחדש דלת ההסכם? איש לא יכול היה להביא הוכחה מפורשת לכך, אולם סימנים רבים הצביעו לעבר אדם אחד: יוסף אלמוגי. באותה תקופה בעדך נכנס לתפקידו, כממלא מקום שר הפיתוח החולה, גיורא יוספסל. חברת החשמל היא אחד ממפעלי המשרד הפיתוח, לכן היה אלמוגי ראשי להתערב בסיסוק. היתה לו גם סיבה נוספת, הקשורה במאבקו של אלמוגי בתוך צמרת מפלגתו. אלמוגי קנה לעצמו שם כאיש היד הקשה. אם אינו כול לקנות ועד פועלים בטובות — הוא שובר אותה. הוא משוכנע שזוהי בדיוק התכונה החסרה כיום להנהגת ההסתדרות. התמרדויות ועדי-הפעולה הועדי העובדים במרות ההסתדרות נראות לו כסרטן ממאיר בגוף ההסתדרות. הוא, אלמוגי, יכול לתקן את המצב. הוא, אלמוגי ממועצת פועלי חיפה, יכול להשתלט על הוועדים המרדניים ולהשליט שוב את מרות ההסתדרות. אולם עליו, קודם כל, לשכנע את ראשי מפא"י, כי אמנם מתאים הוא לתפקיד זה. הוא החליט להדגים בפניהם את יכולתו. לזוגמה בחר את ועד עובדי החשמל.

חברי הוועד המופתעים החלו מריצים מכתבים לחעד הפועל, אך ללא תוצאה. לבסוף, החליטו לנקוט צעד ממש נוסף, הכריזו על שביית-אזהרה של 24 שעות. השבייתה ניתקת סופית כל מגע.

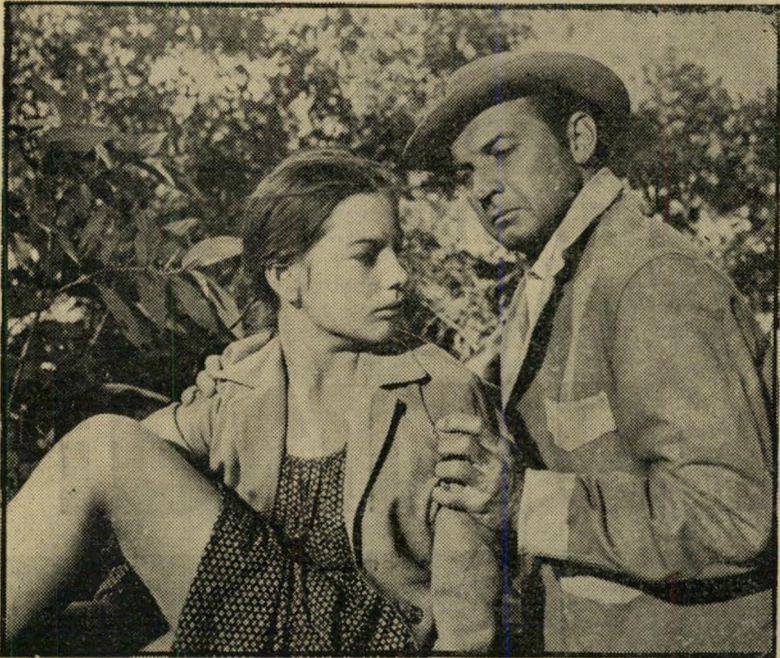
הוחלט על שבייתה שניה, של 48 שעות. הפעם זו משהו. ברגע האחרון ממש הוועד נציגי הוועד לשיבה דחופה במשרדו של ירוחם משל, בבניין הוועד הפועל. היה זה במוצאי-שבת האחרונה, ערב פרוץ השבייתה.

שני נציגי תל-אביב מצאו אצל משל, מלבד חברי המזכירות הארצית, גם שורה ארוכה של עסקנים ממפא"י. אנשי הדרום הודיעו כי השבייתה תקייה. היתר החליטו, כי יש לדחות את השבייתה. שני נציגי הדרום סירבו להכיר בפורום זה כשישיבת המזכירות, נמנעו מהצבעה. בעקשנות חזרו על החלטתם: תהיה שבייתה. משל רש לכנס מייד את הוועד כולו במשרדו. התל גיוס פעת, ובחצות התכנסו 11 מבין חברי הוועד. הם לא ידעו, כי בינתיים שידר קול-ישראל, בשם משל, הודעה כי ההסתדרות אינה מכירה בועד, וכי היא דורשת מעובדי חברת החשמל לא לשבות. בין תוצאת לשעה חמש בבוקר עשו נציגי הוועד מאמץ עליון להגיע לפשרה. הם כבר היו מוכנים להסתפק בסכום שנקב משל. הם אפילו חיתרו על מונח-הדגל של רטרואקטיביות. על תנאי אחד: לא היו מוכנים לחתור: כי הסכום ישמש לכיסוי כל שלוש התביעות שהועלו מלכתחילה.

משל התעקש: הכסף ישמש רק לשני דרגות ותיקון קיפוחים. הוועד עמד על שלו. הוא ידע שאם יחולק הכסף רק לכיסוי שתי תביעות אלה, ימצאו עובדים שלא יקבלו דבר. לכן הציעו: פועל שיקבל תוספת על פי אחד משני סעיפים אלה, לא יקבל תשלום נוסף. היתר יקבלו פיצוי כלשהו — לו גם קטן ביותר. הם אפילו הציעו כי פיצוי זה ייתן להם בצורת מיפרעה, שתנוכה ממשכורתם כאשר ייחתם הסכם 1963. משל דחה את כל ההצעות. האינטרס של מפא"י שוב לא נגע לחסכון סכום כלשהו לחברת החשמל. למפא"י היה חשוב, כי בסוף ההסדר ישארו במחוז הדרום עובדים מאוכזבים מן הוועד החדש, שלא הצליח להשיג עבורם דבר מכל הבסתותיו.

חשבון מפא"י היה שקוף: התמרמרות זו תגרור אחריה פעולת-שרשרת דומה לזו שהפילה את הוועד הקודם, הביא בסופו של דבר לטילוק הוועד הנוכחי, מתוך מחשבת שמה בכל זאת כדאי יותר לבחור ועד מפא"י חדש.

כאשר חזרו הפועלים לעבודתם, בתום שבייתה 48 השעות, לא היה ברור עדיין מה תהיה תוצאת המיקוח הארוך. אולם דבר אחד היה ברור: המאבק אינו נוגע ללירות האגורות, הוא גם אינו נוגע לשאלה שהועלתה בכנסת, אם שיתוף העובדים בהנהלת החברה רצוי או שלילי; אף לא לשאלה אם אמנם מוצדקת תביעות הפועלים לתוספת זהו מאבק על דבר אחד ויחיד: החלטתה של מפא"י להוריד את קרנו של ועד בלתי-מפא"י, להביא לחיסולו על-ידי בוחרין המאוכזבים, ולהוכיח לכל ציבור העובדים במדינה כי לא כדאי להתקומם נגד ועד של בוסים, אשר המפלגה מינתה אותם. על כן היו כל הסיכויים, גם המאבק יתמשך ויחריף.

זכרי סקוט וקיי מיסמאן ב„היא היתה בת 13“
אונס בלי רגשות

סירת-מונע, הבאים לאי כדי לקחת את ה- היתומה לבית-מחסה, מייצגים ביחסם לכושי הנמלט את כל מה שבונואל רוצה לומר על הגזענות.

הם אינם מרבים לדבר. שני הגברים המחוספסים וחטרי התרבות רודפים את הכושי ככלבי-ציד אחר ארנבת. הם אינם מרגישים כלפיו שום רגש, אפילו לא נשאה. משהו בדמם מכריחם לעשות זאת, כשם שהנמיה טורפת את התנגולת בלול, באחת הסצנות האכזריות של הסרט.

הכוומר, נציג התרבות, מסמל את הגישה הסובלנית. אולם גם הוא, בבואו לשכב על המיטה ששכב בה הכושי, מבקש להפוך את המזרון.

מסחר חברתי. בונואל אינו מחפש את הדרמה הפסיכולוגית, אינו מתימר ל- הציג מניעים להתנהגות גבוריו. הוא מספר סיפור של עובדות, ללא פרשנות. הפרשנות היחידה שבסרט הם סציונות החיות המזויזעות המשובצות לאורך העלילה.

וכך, ממש כמו תמונת גחית הארנבת ש- עורה מוסר מעליה בסרט, מסיר בונואל את עורם של נציגי האנושות, מציגם כפי שהוא חושב שהם באמת — חיות.

דיעות

ערכה של ביקורת

לביקורת הקולנועית יש השפעה ניכרת בקביעת יחסו של הקהל כלפי הסרטים שהוא הולך לחוות בהם. על כך אין עוד מחלוקת. דעותיהם של מבקרי הקולנוע

תדרוך

אלה הסרטים המוצגים בשבוע זה בערי הארץ, אשר העולם הזה ממליץ לראותם: ● **היא היתה בת 13** (תכלת, תל-אביב) — ראה לעיל.

● **היורשת** (הוד, תל-אביב) — כיצד נכונים בניה של חברה חופשית לעול דעות קדומות ומוסכמות חברתיות, הורסים במו ידיהם את אורשם. סרט אחירה מצויין אודות החיים המתוקים של בני הטובים בעיירה איטלקית. בטסי בליר, תומאס מילי-אן, קלאודיה קורדינלה.